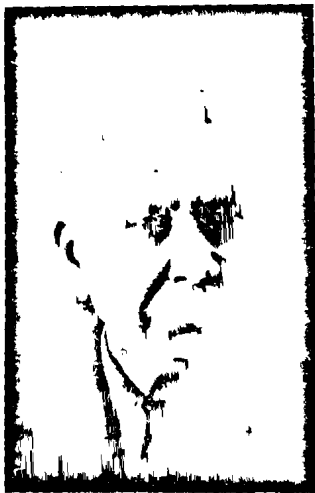

ԳԱՌՆԻԿ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

1944 Պեկտեմբեր 1ին, պատերազմի անկը թուրքոսին մէջ, Հոդին յանձնեցինք Գառնիկ Մազմանեանը, որ անշահախնդիր ազգային գործիչ մը եւ հայ մամուլի ազնիւ աշխատաւոր մը եղաւ:

Ան ծնած էր 1861ին Շապին-Գարահիսար հետքոսական քաղաքին մէջ: Իր հայրը, Գէորգ Մազմանեան, մեծ բարերար մը եղած է այդ քաղաքին

ԳԱՌՆԻԿ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

եւ առաջին անգամ ըլլալով հոն հիմնած է հայկական գրադարան մը ուր կովկասէն ու Պոլսէն բերել տուած է բազմաթիւ գիրքեր ու թերթեր. ան եղած է գարգացած միտք մը, լաւ գրաբարադէտ, հայ մշակոյթի սիրահար: Ան էր Գառնիկ որդին մատաղ հասակի մէջ ղրկած է Պոլիս Հանրաժառնոթ գրաբարադէտ Յակոբ Գուրգէնի վարժարանը: Այդ վարժարանէն շրջանաւարտ ելլելէ յետոյ, Գառնիկ Մազմանեան Հետեւած է երկրաշարժութեան, եւ ատեն մը պաշտօնավարած է յայտնի երկրաշարժադէտ Ապրո իՖէնտիի իբր օգնական

Թօքաթի, Ամասիայի ու Փոքր Ասիոյ մէջ քանի ուրիշ քաղաքներու մէջ, ամենուրեք դնահատուելով իր ուղղամիտ նկարագրին եւ զարգացած յառաջդիմաստէր մտքին համար: Բնակիչները այդ շրջաններէն մէկուն ուր ան աշխատած է, «Գառնիկ Եոյու» (Գառնիկի ճամբան) անուանած են անոր շինած մէկ ճամբան: Համիտեան Հայածանքներու եւ ջարգերու մասայ շրջանին ան յեղափոխական դործիչ մըն էր Պոյսոյ մէջ, իր երկու կրտսեր եղբայրներուն հետ, որոնց մին, Արամ, Հնչակեան կրակոտ յեղափոխական մըն էր՝ «Բաղարատ» կեդժանունով, եւ միւսը, Վահան, յայտնի Դաշնակցական գործիչ մըն էր: Օր մը ուր հայ յեղափոխականներու կողմէ տեղորի աբարը մը գործուած էր, Համիտի զապիթները եկած էին փնտռել այդ երկուքը Գում-Գափուի իրենց թաքստոցին մէջ, բայց Գառնիկ յաղողած էր՝ շնորհիւ իր ուշիմութեան եւ քաջութեան՝ զանոնք փախցնել Բեքա, ուրկից անցած էին Եւրոպա, ուր ինքն ալ գնաց թիչ յետոյ:

Ատեն մը Փարիզ մնալէ յետոյ, Գառնիկ դնաց Պուլկարիա, ուր Հաստատուեցաւ եւ ուր մասնակցեցաւ պուլկար ընկերվարական շարժման: Այդ շրջանին է որ Հրատարակեց Խաղաղ տնտեսով թերթը, որ Հայոց մէջ երեւցած ընկերվարական առաջին օրկաններէն մին եղաւ:

Իր նիթական միջոցները սահմանափակ ըլլալով, կարենալու համար խնայողութեամբ Հրատարակել իր թերթը, ան սորվեցաւ տպագրական արհեստը, այնպէս որ եղաւ իր օրկանին թէ՛ խմբագրապետը թէ՛ գրաշարը եւ թէ՛ ցրուիչը: Յետոյ աշխատակցեցաւ Վառնա լոյս տեսնող Իրաւունք պարբերաթերթին: Մտերիմն էր եւ ինքնակիցը եղաւ այդ շրջանի Հնչակեան եւ Դաշնակցական յայտնի գործիչներէն ոմանց, Սապահբաշեանին, Շահբաշեանին, Խաթալին: Պուլկարիոյ մէջ ունեցաւ ետանդուն գործունէութիւն, կատարելով յաճախ բանաստօութիւններ: Իսկ Պուլկարները իրենց ընկերվարական միթերկներուն միշտ զինքն է որ կը Հրաւիրէին խօսք անելու իբր հայ ընկերվարականներու ներկայացուցիչ:

Յամանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ, Գառնիկ վերադարձաւ Պոլիս ուր պաշտօնավարեց իբր երկրաչափ Սասիէթէ տ'Անքըլիիդ տամ լ'Անփիր Օքքօման Փրանսական ընկերութեան գործերուն մէջ։ Այդ շրջանին՝ աշխատակցեցաւ Բիւզանդ Բէշեանի Բիւզանդիոնին եւ Բասիթի Ժամանակին։

1914ի պատերազմին սկիզբը, օսմանեան կառավարութեան կողմէ Կիլիկիա զրկուեցաւ իբր երկրաչափ՝ պատերազմական ճամբաներու շինութեան համար։ Այդ միջոցին՝ ամէլէ քապուտունեւրո մէջ աշխատող Հայերը ազատեց ծնծէ, խոշտանդումէ եւ մահէ, շնորհիւ իր քաջատրտութեան եւ այն ազդեցութեան զոր ունէր այդ պատերազմական աշխատութիւնները վարող գերման պետերու մօտ։ Տեղահանութեան սոսկալի օրերուն, ինք պաշտօն ունէր Պօպանի - Պիլեմետիկ Տաւրոսեան լեռներու երկաթուղագծի շինութեանց մէջ, իբր օգնական գերման երկրաչափագէտ տօթթէօր Բօսմանին, որուն շնորհիւ Գառնիկ արտօրէ ու մահէ կրցած է ապստել շատ մը Հայեր։ Այդ ազատուածներէն մէկն էր Թէոդիկը։ Գառնիկ քանի մը քաջ հայ երիտասարդներու ձեռքով դայն փախցնել տրւած էր վաղուին մէջէն ուր գինքը արգելափակած էին Տէր-Զօրի մահաստանը տանելու համար, եւ ատեն մը զայն տեղ մը թաքնուած պահէլէն յետոյ, Գերմաններու կողմէ անոր աշխատանք մը յանձնել տուաւ։

1918ի զինադադարէն յետոյ, Գառնիկ Մադանեան դարձաւ Պոլիս, ուր Տիգրան Զաւէնի հիմնած Ժողովուրդ Թերթին խորագրապետու

թիւնն ստանձնեց։ Աշխատակցեցաւ նաեւ Ժամանակի ու Հակառակադրութեանը թերթերուն։ Մեծ պայքար մղեց ազգային վարչութիւններու անհոգութեանց ու օպակտութեանց դէմ (Պատրիարքարան, Խնարհակալութիւն, Գարակէօզեան որբանոց, եւն.) որբերուն եւ այրիներուն դատը պատպանելով։ Իր նախաձեռնութեամբ է որ կազմակերպուեցաւ Պոլսոյ մէջ հմուտ հայկաբան եւ միտութեական տաղանդաւոր բանաստեղծ Յ. Գ. Մարեանի յոբելանը։

Պոլսոյ մէջ Հայութեան կեանքը յանտանկի դարձած ըլլալով, 1933ին ան զնաց Փարիզ, ուր մնաց ատեն մը։ Այդ շրջանին, աշխատակցեցաւ Ապաքայ Թերթին, ուր մասնաւորապէս ուշադրու հանդիսացան Միքայէլ Վարանդեանին ուղղուած իր «Բաց նամակները։ Աշխատակցեցաւ նաեւ Ա. Մանիտին տօթթէօր Դեմաթիպեանին նուիրուած իր յօդուածովը որ այդ մեծ Հայուն գեղեցիկ գէմքը դուրս կը հանէր անարդար մոռացութեան մը մը շուէն։

70ական եւ 80ական թուականներուն, ան աշխատակցած էր, «Մուրատ» կեղծանունով, Կովկասի հայ թերթերուն, մասնաւորապէս Գրիգոր Արծրունիի Մշակին եւ Արասիանեանցի Մարին։ Կը թողու քանի մը անտիպ էջեր։

Հայ ազատագրական շարժման մօտէն ծանօթ եւ հայ մտաւորական ու յեղափոխական մեծ գէմքերու հետ անձնապէս շփում ունեցած ըլլալով, ան վերջերս սկսած էր գրի առնել իր «Երեսօտաններ» գործարարագրար այդ աշխատութիւնը, որ կրնար շահեկան ըլլալ, ընդհատուեցաւ իր մահուամբ։

Պէյրութ

ԻՐԱԶԿԿ

*